

Stockholm 2014-10-22

Konstitutionsutskottet

Ink 2014 -10- 22

Dnr 527-2014/15

Till Konstitutionsutskottet

Begäran om granskning av huruvida finansminister Magdalena Andersson brutit mot regeringsformens krav på saktlighet

På en pressträff den 13 oktober 2014 presenterade finansminister Magdalena Andersson läget i den svenska ekonomin och de offentliga finanserna. Statsrådet förväntas då leva upp till saktlighetskravet i regeringsformen. Hon uttalar sig inte som privatperson eller som partipolitisk debattör, utan som statsråd och chef för Finansdepartementet, samt som företrädare för regeringen. I anslutning till pressträffen gjorde finansministern en rad uttalanden som förmedlade bilden av att de offentliga finanserna är i mycket dåligt skick. I Dagens Nyheter den 13 oktober återges i artikeln "Andersson: 'Det är en tom lada vi kommer till'" till exempel följande citat: *"Det har blivit väldigt tydligt att ladan är helt tom. Det är inget dukat bord vi kommer till – det är helt avskrapat. Frågan är om ens bordet står kvar"*.

Denna beskrivning av de offentliga finanserna tillbakavisas av Finanspolitiska rådet, regeringens expertmyndighet som ska granska om finanspolitiken möter sina grundläggande mål. Under rubriken "Inte tomt i ladorna" skrev Finanspolitiska rådet i ett pressmeddelande den 16 oktober 2014:

"Sverige och omvärlden har gått igenom en utdragen lågkonjunktur och den tidigare regeringen har fört en expansiv finanspolitik som gett underskott i de offentliga finanserna. Rådet anser att finanspolitiken under krisen i huvudsak har varit välbalanserad. /.../

Trots den expansiva finanspolitiken har den offentliga skuldkvoten varit stabil under lågkonjunkturåren. Nuvarande underskott innebär inte något hot mot de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet. I ljuset av den långa lågkonjunkturen bedömer vi att de offentliga finanserna är i gott skick, särskilt jämfört med andra länder".

I regeringsformen 1 kap. 9 § stadgas följande: "Domstolar samt förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör offentliga förvaltningsuppgifter

Jonas Jacobsson Gjörtlér
Ledamot i Finansutskottet • Sveriges riksdag

ska i sin verksamhet beakta allas likhet inför lagen samt iaktta saklighet och opartiskhet”.

Enligt grundlagskommentarerna av Holmberg m.fl. (2006, s. 75) inbegriper ”andra som fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen” även regeringen när den agerar som högsta förvaltningsmyndighet.

Konstitutionsutskottet har vid olika tillfällen redogjort för vad detta saklighetskrav närmare innebär. I 2007/08:KU6, s. 14 f. refererades till en studie av Thomas Bull, då docent vid juridiska institutionen vid Uppsala universitet, nu justitieråd i Högsta förvaltningsdomstolen (”Objektivitetsprincipen” i Lena Marcusson (red.) Offentlighetsprinciper, 2005, s. 71 f.).

Att basera beslut på helt felaktigt material eller att bortse från fakta som redovisats i ett ärende är enligt Bull troligen det mest uppenbara exemplet på bristande saklighet. Grundlagens krav på saklighet har, enligt Bull, också medfört ett krav på hur anställda vid myndigheter bör uppföra sig vid kontakter med allmänheten. Detta innebär att saklighetskravet inte enbart aktualiseras när ärenden handläggs och bedöms juridiskt, utan även vid det som brukar kallas faktiskt handlande och vid ren service gentemot medborgarna. Bull förklarade det faktum att 1 kap. 9 § regeringsformen fått ett så vidsträckt tillämpningsområde med att det ytterst handlar om att upprätthålla förtroendet för den offentliga maktapparaten.

Härutöver kan nämnas Justitiekanslerns beslut 1994-09-26 (dnr 1590-94-20). En polismyndighet hade i det brottsbekämpande arbetet lämnat vilseledande information till massmedier. I beslutet hänvisade JK till saklighetskravet i regeringsformen och sade att det som en generell regel för all polisverksamhet liksom för all annan myndighetsverksamhet givetvis bör gälla att uppgifter som myndigheter lämnar till massmedia eller till allmänheten ska vara korrekta.

KU har vid flera tillfällen åberopat saklighetskravet i regeringsformen i sin granskning av regeringen. I bet. 2007/2008:KU6, sid. 33, framhöll utskottet att de uppgifter som regeringen lämnar till KU måste vara korrekta: ”Medvetet vilseledande uppgifter kan självfallet aldrig accepteras och står i strid med saklighetskravet i regeringsformen”. Detta torde innebära att KU menar att uppgifter som statsråd lämnar omfattas av regeringsformens saklighetskrav, även när regeringen inte agerar som högsta förvaltningsmyndighet, det vill säga även i andra sammanhang än när regeringen tar ställning till överklaganden av förvaltningsärenden. Det kan till exempel handla om situationen att statsråd uttalar sig i media som företrädare för regeringen. (Jfr. bet. 2007/2008:KU20, där KU slog fast: ”Ett uttalande får inte heller kunna leda till att en beslutsprocess utåt uppfattas på ett annat sätt än vad det faktiska beslutet innebär”.)

Uttalanden av finansministern har inflytande på hur svenska och internationella aktörer agerar på och gentemot den svenska marknaden. Det är alltså av

synnerligen stor vikt att finansministern inte bryter mot saklighetskravet i regeringsformen, eftersom uttalanden från finansministern i hög grad påverkar förtroendet för svensk ekonomi.

Enligt samstämmiga bedömningar av bland andra Finanspolitiska rådet och en rad ekonomer¹ beskrev finansministern läget i de offentliga finanserna på ett felaktigt sätt den 13 oktober. Jag begär därför att konstitutionsutskottet ska granska om finansminister Magdalena Andersson då bröt mot saklighetskravet i regeringsformen 1 kap. 9 §.

Stockholm den 22 oktober 2014

Jonas Jacobsson Gjørtler
Riksdagsledamot (M)

¹ I artikeln "Ekonomer inte oroliga för Sveriges finanser" på dn.se den 13 oktober citerades tre ledande ekonomer: Annika Winsth, chefsekonom på Nordea, Erik Höglin, chef för offentliga finanser på Konjunkturinstitutet, samt Robert Bergqvist, chefsekonom på SEB.

"Å ena sidan tycker jag att de är alldeles för optimistiska om tillväxten de kommande åren. Å andra sidan målar de upp en bild av att Sverige står väldigt svagt rustat, och med tanke på den kris vi har gått igenom är det ju tvärtom så att Sverige har klarat sig väldigt bra under den här krisen, säger Annika Winsth, chefsekonom på Nordea till TT."

"Sedan kan man inte säga att det är någon kris i de offentliga finanserna. Vi ser inte att den finansiella marknaden har tappat förtroende för svenska ekonomi och statsskulden är ganska låg, säger Erik Höglin, chef för offentliga finanser på Konjunkturinstitutet."

"I dag är Sveriges statsskuld 40 procent av BNP. En siffra som enligt Robert Bergqvist är bra i internationella jämförelser.

– Det är när en offentlig skuld börjar komma upp mot 80 procent av BNP som det blir ett problem och tittar vi ute i Europa ligger vi bra till, flera länder börjar komma upp mot 100 procent av BNP.

– Jag är inte orolig för Sveriges finanser, säger Robert Bergqvist."

I Sveriges radios Studio Ett den 13 oktober uttryckte professor Lars Calmfors: "Att tala om 'en tom lada', det är inte bra. Man får acceptera att det sägs mycket dumt i en valrörelse, men att det också sägs efter valet är mer graverande. Det är ju så att Sverige har en oerhört låg skuldsättning och räknar man också in att offentlig sektor har fordringar, har ju offentlig sektor en finansierad nettoförmögenhet på 27 procent av BNP och det är väldigt bra."